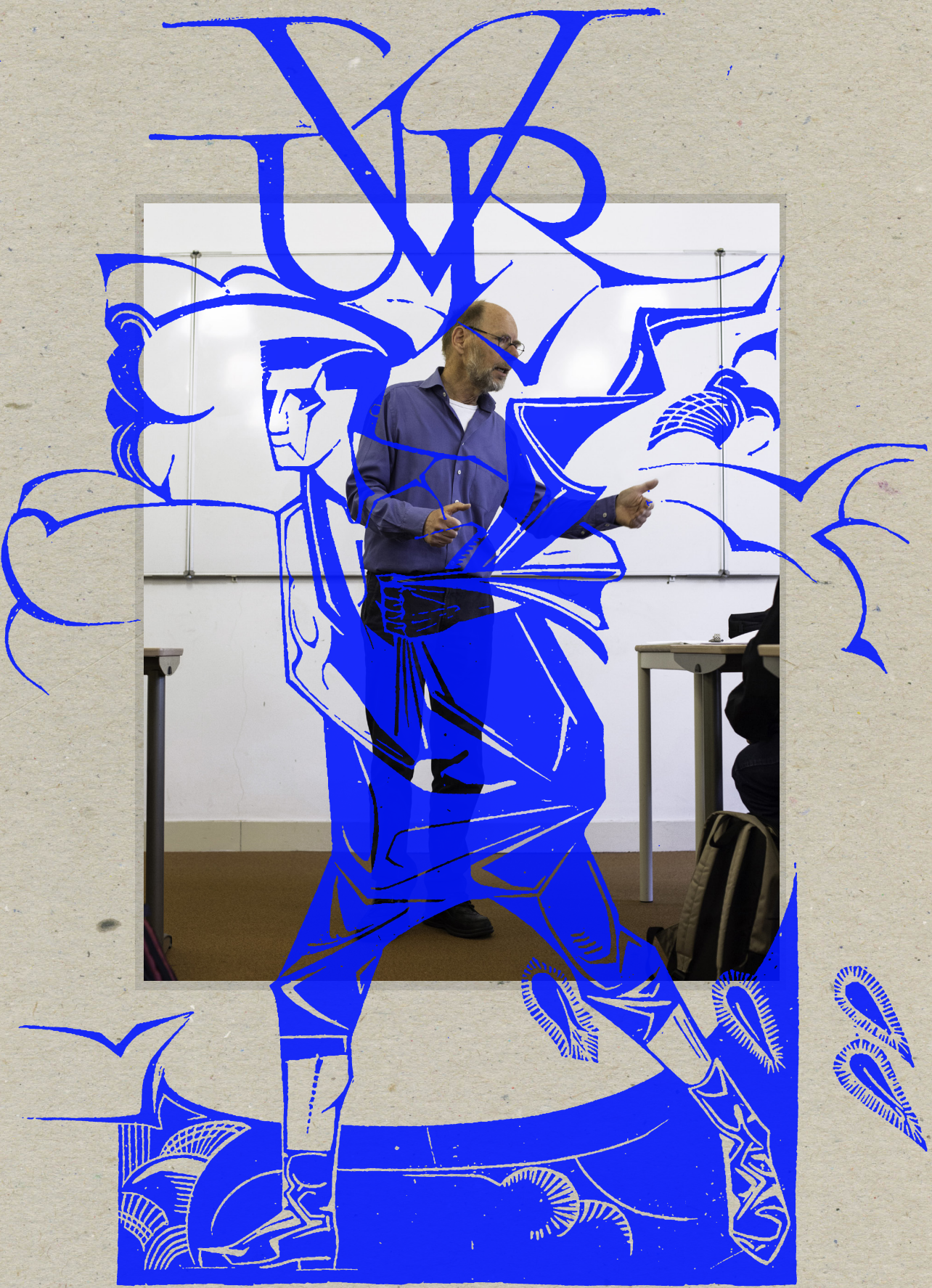

1917

2017

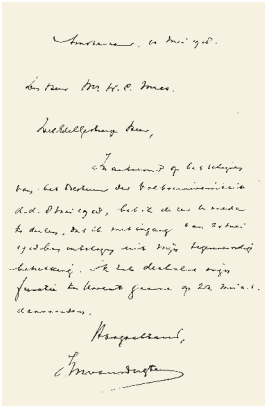

Wat maakt u
van het leven?

Honderd jaar Rotterdamse
Volksuniversiteit

1. — Een bevlogen begin

Vanaf juli 1918, ze is pas zesentwintig, krijgt mejuffrouw Ida Maria van Dugteren de dagelijkse leiding over de niet lang daarvoor opgerichte Rotterdamse Volksuniversiteit. Bestuursvoorzitter Willem Cornelis Mees ziet bij het sollicitatiegesprek iets energieks in haar gezicht, wat hem terstond voor haar doet kiezen. Ida van Dugteren zegt haar baan op als medewerker van de Amsterdamse socialistische wethouder Floor Wibaut en keert terug naar Rotterdam. Nadat ze al heel jong haar moeder verloor is ze in die stad opgevoed door haar vader, de dermatoloog B.G.E.W. van Dugteren, die bekendstaat om zijn charme en werkdrijf. Van Dugteren richt onder andere de eerste specialistische polikliniek in Rotterdam op, het begin van een goede specialistische behandeling voor arbeiders en is, vermoedelijk mede dankzij veel clientèle uit de haven, gespecialiseerd in geslachtsziekten. 'Secretaresse van het bestuur' zo heet de functie van zijn dochter Ida bij de Rotterdamse Volksuniversiteit. Voor haar betrekking bij Wibaut heeft ze in het onderwijs gewerkt en aan de universiteit akten Staatsrecht en Economie behaald. Het bestuur gaat ermee akkoord dat ze af en toe zelf de collegebanken blijft opzoeken maar in de praktijk zal het er nauwelijks nog van komen. Het grootste

Uit de nalatenschap van Ida Maria van Dugteren: kladversie van een briefje waarin ze haar functie bij de Rotterdamse Volksuniversiteit accepteert.

Ronde mal voor penning van Willem Cornelis Mees gemaakt door Pol Dom (1952). Inscriptie: 'een rechtvaardig man, volhardend in zijn houding' - naar Horatius.

deel van haar leven, plus een deel van het van haar vader geërfde kapitaal, besteedt ze aan de Rotterdamse Volksuniversiteit, waar ze al spoedig de leidende kracht wordt. Ondanks haar inzet en betekenis zal Ida van Dugteren nooit de titel van directeur verwerven: tot aan het einde van haar loopbaan in 1959 blijft ze 'secretaresse van het bestuur'. Op dezelfde kade aan de Leuvehaven als waar ze met haar vader en broers woonde en dokter van Dugteren praktijk aan huis hield, is op nummer 74 het eerste kantoor van de Rotterdamse Volksuniversiteit. Elke week wandelt Ida van Dugteren van daar naar het kantoor van Willem Mees aan het Haringvliet om de voortgang te bespreken. Diezelfde Mees is niet alleen directeur van de Rotterdamse Scheepshypotheekbank maar speelt ook een sleutelrol in het Rotterdamse culturele leven. Afkomstig uit een bekend bankiersgeslacht dat kunst en wetenschap hoog in het vaandel heeft, is hij onder meer voorzitter van de Rotterdamse afdeling van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen. Hij draagt bij aan de oprichting van de kindereenleszaal, volkstuinten en, in 1913, van de Nederlandsche Handels-Hoogeschool, de voorloper van de Erasmus Universiteit. Al in 1899 experimenteert 't Nut met cursussen voor het volk. Zij vraagt hoogleraren een serie van vier tot zes lezingen te geven voor een groot publiek. Mede geïnspireerd door internationale voorbeelden als de Britse University Extension weet Mees in 1917 het bestuur van de Rotterdamse afdeling over te halen een commissie van notabelen op te richten die onderzoekt of deze stad rijp is voor een eigen Volksuniversiteit.

De heren mr. J. Nolst Trenité, prof. mr. Posthumus, W. Engelbrecht, A. de Koe, prof. mr. G. Nauta, dr. A. van Rooy, dr. J van der Valk en mr. E. Bonjer treden toe tot de 'Commissie van onderzoek in zake de oprichting eenere Volksuniversiteit te Rotterdam'. In september 1917 brengt deze een grondig, 38 pagina's tellend rapport uit. In de eerste plaats wijst de commissie op buitenlandse initiatieven van 'volks-hoogeronderwijs' en op andere Nederlandse steden waar reeds 'vanuit een methodisch leerplan' cursussen worden gegeven. In een tijd van 'ver doorgevoerde specialisatie' acht zij het wenselijk de afstand tussen de wetenschap en het volk te verkleinen. Rotterdam zal op geestelijk gebied een inhaalslag moeten maken. De snelle ontwikkeling van de handel tegen het einde van de negentiende eeuw heeft haar tol geëist, stelt de commissie. De stad kent

Ida Maria van Dugteren

een laagopgeleide bevolking, de arbeid in de haven is buitengewoon zwaar en veel inwoners komen rechtstreeks van het platteland. Er zijn nauwelijks regeringsinstellingen in de stad gevestigd en slechts een beperkt aantal organisaties houdt zich bezig met kunst en wetenschap. 'Hoe meer kennis het volk heeft na de oorlog,' stelt men, en dan bedoelt men de Eerste Wereldoorlog, 'hoe beter het zal zijn toegerust om zich in economisch opzicht met de overige volkeren te meten', in 'een ernstige strijd om wereldmarkten', die aan 'alle geestelijke krachten hoge eisen zal stellen'. De commissie wil samenwerken met andere Rotterdamse organisaties op het gebied van cultuur en onderwijs en heeft middels een enquête de wensen en ideeën over de op te richten Volksuniversiteit geïnventariseerd bij wel tachtig instellingen, waaronder vakverenigingen, de Handelshoogeschool en de Kunstkring. Van de inhoud van het onderwijs geeft de commissie een helder beeld. Voorop staat dat de cursussen voor iedereen toegankelijk moeten zijn. Er mag geen voorkeur voor politieke of godsdienstige stromingen in doorschemeren, een standpunt dat aansluit bij het sociaal-liberale gedachtegoed van die tijd. Mees in een artikel over de Volksuniversiteit in het

Aan de Leuvehaven 74 zetelt de eerste jaren het secretariaat.

Stroobiljet ter promotie van het lidmaatschap.

Van circa 1921 tot 1941 geeft de Volksuniversiteit naast een wekelijks programmanummer ook een maandblad uit.

ONS TIJDELIJK V.U. GEBOUW IN DE SNEEUW

ook voor

radio's

en

platenspeelers

natuurlijk:

18 52

RIJKEN & DE LANGE

MINISTERS RAAT - ROTTERDAM

Sinds 1892 „in piano“

Sinds 1923 „in radio“

telefoon 33974

Secretariaat VOLKSUNIVERSITEIT (Het Noorsche Kerkje)

Westzeedijk 200 - Rotterdam

Telefoon 38079 - Giro No. 27200

Het bureau is dagelijks geopend van 9.30—5 uur

Ook Zaterdag

24 JANUARI 1941 - JAARGANG 20 - No. 11

25 Januari LASTIGE MANNEN Tooneel

1 Februari CHARLOTTE KÖHLER met Frasquita Tooneel

8 Februari TWAALF IN DE JURY BANK Tooneel

15 Februari CARL FLESC Concert

22 Februari SARA BURGERHART Tooneel

DERDE JANUARINUMMER „DE VOLKSUNIVERSITEIT“

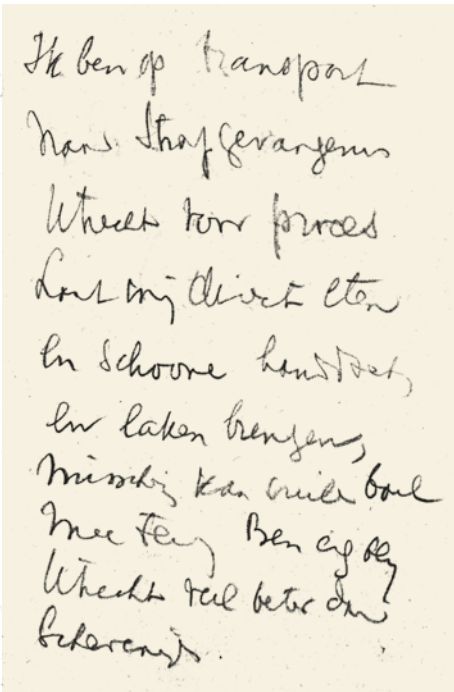
Omslag programmanummer *De Volksuniversiteit* met Het Noorsche Kerkje, januari 1941.

Duitse linsnede van de brand van Het Noorsche Kerkje na een aanval van de Engelsen op 3 oktober 1941.

Uit vrees dat de bezetter via de BVNU invloed zal uitoefenen, treedt de Rotterdamse Volksuniversiteit in 1940 als eerste uit de Bond. Op 3 oktober 1941 wordt het Noorse Kerkje getroffen door een bombardement van de Engelsen. Een groot deel van het archief gaat verloren en wat nog van de inboedel resteert wordt verhuisd naar een pand aan de Eendrachtsweg 74, dat Van Dugteren een paar jaar daarvoor voor zichzelf heeft aangeschaft.

De eerste oorlogsjaren weet de Volksuniversiteit nog een aantrekkelijk cursusaanbod samen te stellen. Steeds weet men het programma aan de omstandigheden aan te passen, zowel inhoudelijk als praktisch. In het najaar van 1941 wordt aangekondigd dat de Volksuniversiteit voortaan op zondagmiddag open is. Een 'noodmaatregel in abnormale tijden', omdat veel leden 's avonds niet door de verwoeste stad durven. Vermeldenswaard is de voordracht 'Stad en land in verleden en toekomst' die in cursusjaar 1943-1944 door prof. ir. Wim Schermerhorn een aantal malen wordt gegeven. De toekomstplannen die hij hier ontvouwt zal hij ook als eerste naoorlogse minister-president (1945-1946) op tafel leggen. Tot ver in de oorlog blijven er programmanummers verschijnen en veel mensen doneren boeken voor de leeszaal aan de Eendrachtsweg, waar in oktober 1942 een recordaantal van 3543 boeken wordt uitgeleend.

Als in datzelfde najaar Nic Erkens wordt opgepakt, komt Van Dugteren in de problemen. Erkens' verzetsgroep, die zich aan de Limburgse grens bezighoudt met spionage en hulp aan neergestorte piloten, is geïnfiltreerd door de Duitse contraspionagedienst. Hij wordt ondervraagd, gemarteld en uiteindelijk om het leven gebracht. In november 1942 wordt ook Ida van Dugteren door de Sicherheitsdienst opgepakt en gevangengezet in Groningen. De dames van kantoor sturen haar voedsel en kleding. Voorzitter Bonjer tracht haar vrij te krijgen met als argument dat ze onmisbaar is voor de Volksuniversiteit. In augustus 1943 komt ze vrij en duikt onder in Lunteren.

Briefje uit 1942 van Ida van Dugteren aan de dames van kantoor, uit haar plakboek.

Rotterdam-C., den 19. Januar 1943.
Westplein 7
Telefon 21070

An den Befehlshaber der Sicherheitspolizei
und des Sicherheitsdienstes,
's - HERTOGENBOSCH.

Seit mehr als 20 Jahren ist Frl. Van Dugteren die Leiterin des Büros der Volks-Universität. Sie ist diejenige, die praktisch alle Dozenten im Lande kennt, alle Kurse und Vorträge ausdenkt, die Verhandlungen mit den Theatergesellschaften und Lichtbildvermietungsbüros führt, Theaters und Kinos mietet u.s.w. und es ist darum klar, dass durch die Abwesenheit des Frl. Van Dugteren die Arbeit der Volks-Universität - ein Institut mit mehr als 10.000 Mitgliedern, das für das Kulturleben unserer Stadt von grösstem Interesse ist - in ernster Weise geschädigt wird.

Der Vorsitzende der
VOLKS-UNIVERSITEIT TE ROTTERDAM,

(w.g.) E.F. Bonjer

Voorzitter Bonjer tracht haar vrij te krijgen.

Kort voor de Hongerwinter van 1944 vorderen de Duitsers het pand van Van Dugteren aan de Eendrachtsweg. De inboedel wordt in allerijl op verschillende locaties in de stad ondergebracht en de administratie wordt naar het huis van de dames Mongers en Van Kempen aan de Nieuwe Binnenweg verplaatst. Tot de bevrijding worden de activiteiten gestaakt, maar de trouw aan de Rotterdamse Volksuniversiteit is groot. Zelfs in de Hongerwinter betalen nog 10105 leden contributie. In augustus 1945 wordt de Rotterdamse Volksuniversiteit feestelijk heropend met twee voorstellingen van Toneelgroep 5 mei '45: *Vrij Volk* en *De Naamlozen van 1942*. In het eerste naoorlogse programmanummer maakt Ida van Dugteren geen woord vuil aan de tijdelijke Duitse bewoning. Opgewekt schrijft ze dat terwijl zij aan het voorwoord werkt om haar heen de hele ploeg 'in het clubhuis' aan het timmeren en schilderen is. Het programma is snel weer opgetuigd. Behalve in de stad zijn er binnen een jaar allerlei activiteiten bij de afdelingen in Overschie, Poortugaal, Oostvoorne, Gouda, Brielle, Sliedrecht en Vlaardingen. Als een rondreizend artiest trekt bestuurslid en amateurconferencier Charles Cocheret heel seizoen 1945-1946 door de regio met zijn voordracht *Hoe we door de oorlog dwarrelden*.

In het programmanummer van november 1941 worden de openingstijden van het kantoor nog eens onder de aandacht gebracht.

Programmanummers uit eind jaren zestig.

15 Kunstgeschiedenis N: 1469	
DE HET NIEUW NIEUW NIEUW	
ADRES: J.H. Mea Pol de Jongh Koninginnelaan 66	
BEROEP: INDIEN ZONDER BEROEP, DAT VAN MAN OF VADER.	
SEIZOEN 19 65/66	GEBOORTEJAAR 12561
PRIJS F.9,-	OR HE AID BEDRAG.

17 Aanleg en onderhoud van tuinen N: 1281	
DE HET NIEUW NIEUW NIEUW	
ADRES: J. Kuiken - v.d. Vorn Charl Kerksingel 84 (21)	
BEROEP: INDIEN ZONDER BEROEP, DAT VAN MAN OF VADER.	
SEIZOEN 19 65/66	GEBOORTEJAAR
PRIJS F.11,-	OR HE AID BEDRAG.

28 Kastelentocht N: 0911	
DE HET NIEUW NIEUW NIEUW	
ADRES: In de Wijk Moorselste. 54 (14)	
BEROEP: INDIEN ZONDER BEROEP, DAT VAN MAN OF VADER.	
SEIZOEN 19 65/66	GEBOORTEJAAR
PRIJS F.9,-	OR HE AID BEDRAG.

30 Telepathie en helderziendheid N: 0825	
DE HET NIEUW NIEUW NIEUW	
ADRES: M.v. Meurs - v. Veen Provenierssingel 22 (4)	
BEROEP: INDIEN ZONDER BEROEP, DAT VAN MAN OF VADER.	
SEIZOEN 19 65/66	GEBOORTEJAAR
PRIJS F.3,-	OR HE AID BEDRAG.

21 Oude klokken N: 1060	
DE HET NIEUW NIEUW NIEUW	
ADRES: C. Bontebal Nwe. Binnenweg 228 (3)	
BEROEP: INDIEN ZONDER BEROEP, DAT VAN MAN OF VADER.	
SEIZOEN 19 65/66	GEBOORTEJAAR
PRIJS F.2.50	OR HE AID BEDRAG.

10 Het costuum in de 18e en 19e eeuw N: 1983	
DE HET NIEUW NIEUW NIEUW	
ADRES: M. H. Goudart - van Hasselt de Koningssingel 52 (16)	
BEROEP: INDIEN ZONDER BEROEP, DAT VAN MAN OF VADER.	
SEIZOEN 19 65/66	GEBOORTEJAAR
PRIJS F.5,-	OR HE AID BEDRAG.

13 Modern koningschap N: 0825	
DE HET NIEUW NIEUW NIEUW	
ADRES: J.P. Weeber Heerling singel 300 (13)	
BEROEP: INDIEN ZONDER BEROEP, DAT VAN MAN OF VADER.	
SEIZOEN 19 65/66	GEBOORTEJAAR
PRIJS F.3,-	OR HE AID BEDRAG.

12 Amerikaanse Kunst en Architectuur N: 1242	
DE HET NIEUW NIEUW NIEUW	
ADRES: J. Bijl v. Baillinhovenstr. 42	
BEROEP: INDIEN ZONDER BEROEP, DAT VAN MAN OF VADER.	
SEIZOEN 19 65/66	GEBOORTEJAAR
PRIJS F.11,50	OR HE AID BEDRAG.

5 Amersfoort oud en nieuw N: 1413	
DE HET NIEUW NIEUW NIEUW	
ADRES: J. Skob Grondherenstraat 30 (21)	
BEROEP: INDIEN ZONDER BEROEP, DAT VAN MAN OF VADER.	
SEIZOEN 19 65/66	GEBOORTEJAAR
PRIJS F.11,-	OR HE AID BEDRAG.

ORKEST No.46 N: 0782	
DE HET NIEUW NIEUW NIEUW	
ADRES: J. de Vries - Koningssingel Hadlondenlaan 46 Schiedam	
BEROEP: INDIEN ZONDER BEROEP, DAT VAN MAN OF VADER.	
SEIZOEN 19 64/65	GEBOORTEJAAR
PRIJS Blazers F.7.50 Strijkers F.17.50	OR HE AID BEDRAG.

9 Goed wonen N: 1050	
DE HET NIEUW NIEUW NIEUW	
ADRES: J. de Vries - Koningssingel Graaf Pluimstr. 37 Schiedam	
BEROEP: INDIEN ZONDER BEROEP, DAT VAN MAN OF VADER.	
SEIZOEN 19 65/66	GEBOORTEJAAR
PRIJS F.7.50	OR HE AID BEDRAG.

18 Amateurfilm v. beginners N: 1917	
DE HET NIEUW NIEUW NIEUW	
ADRES: C.A. Cieremans Baan 40 (1)	
BEROEP: INDIEN ZONDER BEROEP, DAT VAN MAN OF VADER.	
SEIZOEN 19 65/66	GEBOORTEJAAR
PRIJS F.9,-	OR HE AID BEDRAG.

Deel van een grote stapel leskaarten uit halverwege de jaren zestig.

“De Volksuniversiteit werd honderd jaar geleden opgericht door de elite van Rotterdam omdat ze het belangrijk vonden dat mensen konden blijven leren. Nu zijn jullie de elite.”

Bestuursvoorzitter Els Kuijper tegen docenten en medewerkers van de Rotterdamse Volksuniversiteit.

Open dag en opening nieuwe foyer, 2 september 2017.

7 هل مُتَعَدِّدٌ عِنْدَ الْمُعَلِّمِ؟
 7 Is Mohammed bij de onderwyzer?
 8 نَعَمْ، وَ الْمُعَلِّمَةُ هُنَاكَ أَيْضًا.
 8 Ja, en de onderwyzeres is daar ook.
 9 لِمَاذَا هَلَا الْأُمُّ الْآبَتِ?
 9 Waarom is de Moeder thuis (= in het huis)?
 10 مَعَ مَنْ هَلَا الْيَلِيمُ?
 10 Met wie is de leerling?
 11 نَادِيَّةٌ وَ مُتَعَدِّدٌ فِي الْيَنْبُرِ
 11 Nadia en Mohammed zijn bij de put.
 12 زُبْدَةٌ وَ خُبْزٌ فِي الطَّاوِلَةِ
 12 Er is boter en brood op de tafel.
 13 هَلْ أَيْضًا خَمْرٌ وَ مَاءٌ?
 13 Is er hier ook wijn en water?
 14 أَيَّتُهَا الْجَرِيدَةُ وَ الْكِتَابُ؟
 14 Waar zijn de krant en het boek?
 15 الْجَرِيدَةُ فِي الْيَدِ وَ الْكِتَابُ فِي الطَّاوِلَةِ
 15 De krant is in de hand en het boek is op de tafel.
 16 الشَّمْسُ فِي السَّمَاءِ وَ الْقَمَرُ أَيْضًا فِي السَّمَاءِ
 16 De zon staat aan (= is in) de hemel en de maan ook.
 17 مَنْ الْوَلَدُ وَ مَنْ الْبَنَاتُ؟
 17 Wie is de jongen en wie is het meisje?
 18 الْآبُ هُنَا وَالْإِبْنُ هُنَاكَ
 18 De Vader is hier en de zoon is daar.
 * In de zin ~~كان~~ mag je geen 2 vragende voornaam worden gebruikt.
 * Door ال voor de werkwoord te zetten maak je hem bepalend.
 * Er is geen er in het Arabisch
 hal gebruik je alleen in een vraag
 by een zin met een?
 * In plaats van zijn gebruik je في zie vraag 11 en 12

*** ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN
 ZONDER LIDWOORD ZYN ONBEPAAID.
 * zelfstandige naamwoorden zyn mannelyk of vrouwelyk.

zelftafel	طاوِلَة	tafel	تَيْل	krügen	سَيْل	stroom
lang	طَوِيل	stem	صَوْت	صَوْت	صَوْت	voorbelden
lezen	قَرَأَ	kat, poes	قَطَا	قَطَا	قَطَا	gezin
stad	مَدِينَة	stoelen	كُرْسِي	كُرْسِي	كُرْسِي	president
koran- school	كُتَاب	als of	كَأَنَّ	كَأَنَّ	كَأَنَّ	minister
gesprek	مُحَادَثَة	schoonheid	زَيْن	زَيْن	زَيْن	qids
belletje	جَلَجَل	dochter	طَبِيب	طَبِيب	طَبِيب	intelligent
geud	ذَقَب	schrijver	كَاتِب	كَاتِب	كَاتِب	vallen
mensen	أَكَل	eten	أَكَل	أَكَل	أَكَل	qids
lucht	جَو	drinken	شَرَب	شَرَب	شَرَب	qids
uit	مِنْ	daarna	ثُمَّ	ثُمَّ	ثُمَّ	qids
bedrag	مَبْلَغ	zieken	قَرِيض	قَرِيض	قَرِيض	qids
speelplaats	مَلْعَب	tekenen	رَسَم	رَسَم	رَسَم	qids
weg/pad	طَرِيق	geef!	هَات!	هَات!	هَات!	qids
dief	سُفَر	voedsel	طَعَام	طَعَام	طَعَام	qids
de student	الطَّالِب	slaap	نَوْم	نَوْم	نَوْم	qids
		dood	مَوْت	مَوْت	مَوْت	qids
		schryven	كَتَب	كَتَب	كَتَب	qids
		overnachten	بَات	بَات	بَات	qids
		voorbeeld	مِثَال	مِثَال	مِثَال	qids

Arie Hodgson is veertig jaar kunstenaar in Rotterdam. Al twaalf jaar geeft hij tekenles aan de Volksuniversiteit. Het eerste jaar laat hij de cursisten overal aan ruiken: tekenen, schilderen, aquarelleren en portrettekenen. De motivatie van mensen is groot, hij ziet ze opbloeien. 'Eigenlijk kan iedereen tekenen'. Mensen op hun gemak stellen en de kracht van hun eigen handschrift laten ontdekken, daar streeft hij naar. Bijna alle cursisten gaan snel vooruit.

'Zodra je aandacht aan iets geeft, kijk je al anders.'

1918
1919
1920
1921
1922
1923
1924
1925
1926
1927

In 1917 richt een kleine groep actieve burgers de Rotterdamse Volksuniversiteit op. Schrijfster Sanneke van Hassel en fotograaf Carel van Hees portretteren dit unieke, honderd jaar jonge instituut, dat in het interbellum 30.000 leden telde en ook tegenwoordig met ruim vierhonderd cursussen een belangrijke functie heeft in de stad. Dit boek schetst de ontwikkeling van het oorspronkelijke ideaal van volksverheffing naar het streven 'een leven lang leren' voor alle volwassen Rotterdammers mogelijk te maken.

In *Wat maakt u van het leven?* komen kleurrijke figuren en sleutelmomenten uit de geschiedenis van de Rotterdamse Volksuniversiteit bijeen en wordt de actuele lespraktijk levendig in beeld gebracht.

Wat maakt u
van het leven?

Honderd jaar Rotterdamse
Volksuniversiteit

Uitgeverijdiafragma.nl
isbn 978-94-90631-10-9